

Tolstoy Leo

Lapsuus, Poika-ikä, Nuoruus

I

Лев Толстой

Lapsuus, Poika-ikä, Nuoruus I

«Public Domain»

Толстой Л. Н.

Lapsuus, Poika-ikä, Nuoruus I / Л. Н. Толстой — «Public Domain»,

Содержание

LUKIJALLE	5
LAPSUUS	6
I	7
II	10
III	12
IV	15
V	17
VI	20
VII	22
Конец ознакомительного фрагмента.	24

graf Leo Tolstoy

Lapsuus, Poika-ikä, Nuoruus I / Lapsuus

LUKIJALLE

Tästä Leo Tolstoin teoksesta ilmestyi Venäjällä ensimmäinen osa. "Lapsuus", jo vuonna 1852, ja oli kirjailijan ensimmäisiä julkaisuja. Sitten ilmestyi teoksen toinen osa, "Poika-ikä", v. 1854, ja vihdoin kolmas osa, "Nuoruus" yhdessä edellisten osien kanssa eli siis koko teos yhtenäisenä kolmiosaisena kertomuksena v. 1857. Leo Tolstoin nimi tuli sen johdosta heti tunnetuksi yli koko Venäjän, vieläpä laajalti sen ulkopuolellakin.

Vaikka tällä elämäkuvauksella, katsoen sen tavattomaan vilkkauteen ja syvällisiin sielullisiin analyyseihin, helposti saattaisi otaksua olevan autobiograafisen luonteen, ei asianlaita ole kuitenkaan sellainen, – kuten myöskin tekijän läheinen ystävä N. Strahow asiantuntijana vakuuttaa. Tämä koskenee erittäinkin kertomuksen muutamia etualalla olevia sivuhenkilöitä. Niinpä esimerkiksi tekijän äiti on kuollut paljoa aikasemmin kuin kertomuksessa kuvataan. Kertomuksen "isän" mallina lienee myös ollut juku toinen henkilö kuin kirjailijan isä.

Mutta mitä päähenkilöön tulee, joka ensimmäisessä personassa kertoo tässä elämäkertansa, niin voinee erehtymättä sanoa, että tekijän omat syvimmat ja voimakkaimmat lapsuuden vaikutukset ovat ainoastaan siirretyt objektiivisesti kuviteltuun ja piirreltyyn romaanihenkilöön.

Kertoja vie lukijan valoisaan, tunteista rikkaaseen, lämpimään lapsuuteensa; sitten yhtä elävästi kuvaa poika-ikänsä levottomampaa, ristiriitaisuuksia sisältävää ja jo vähän kylmyyttä huokuvaa kehityskautta, sekä tekee vihdoin tiliä nuoruutensa ajoista, joihin lapsuuden valoisa vaikutukset ovat peräti sammuksissa ja hän seisoo – vaikka kotolaisten, ystäväin ja seurapiirin ympäröimänä – sittenkin ypö yksin täydellisen turmeltumisen ja oman siveellisen tunnon tienhaarassa. Tässä kaikessa on niin paljon elettyä ja koettua, niin paljon yleisinhimillistä, että, huolimatta kertomuksessa esitetyn aitovenäläisen ylimyselämän oudoista ulkonaisista puitteista, jokainen lukija, joka tämän kertomuksen lukee, on uudestaan elävä oman muinaisen lapsuutensa muistoja, onpa hänessä ehkä heräävä semmoisiakin muistoja, jotka muuten olisivat ikuisiksi painuneet unhotukseen.

Ainoastaan elettyä ja koettua voi niin kuvata. Ja siitä riippuukin tämän teoksen suuri ansio kirjallisena tuotteena yleensä, sekä sen erikoinen merkitys juuri Leo Tolstoin kynästä lähteneenä kuvauksena.

Virkby 22 p. lokak. 1904.

Arvid Järnefelt.

LAPSUUS

Novelli

I

KOTIOPETTAJA KARL IVANOVITSH

Elokuun 12 päivänä vuonna 18 – eli juuri kolme päivää syntymäpäivästäni, jolloin täytin kymmenen vuotta ja sain niin mainioita lahjoja, kello 7 aamulla, heräsin siihen että Karl Ivanovitsh sokeripaperista tehdyllä ja kepin päähän kiinnitetyllä letkaimella napautti kärpäsen juuri pääni yläpuolelta. Hän teki sen niin taitamattomasti, että keppi kävi suojelus-enkelini kuvaan, joka riippui vuoteen tammiselustassa, ja että kärpänen putosi suoraan päähäni. Unisena minä kurottauduin lämpimän peitteen alta asettamaan heiluvaa enkelinkuvaa, karistin tapetun kärpäsen lattialle ja aukasin silmäni juuri sen verran, että sain isketyksi vihasen katseen maisteriin. Tämä ei ollut ollakseenkaan. Kirjavassa, pumpulivuorisessa yönutussa, samanverkaiseen vyöhön vyötettynä, päässä punanen, kudottu tupsumyssi, ja lämpimät pukinnahkasaappaat jalassa hän vaan jatkoi pyydystystään, väijyen kärpäsiä seinävierillä ja letkautellen niitä kuoliaaksi.

"Vaikka olenkin vielä pieni, mutta miksi hän kiusaa minua?" – ajattelin. – "Eipäs se tapa niitä Volodjan vuoteen luona; siellähän niitä on paljon! Ei, Volodja on minua vanhempi, minä olen nuorin kaikista, siinä se on koko asia. Ei se muuta mietikään, kuin vaan miten saisi minua kiusata. Se näkee ihan hyvin, että olen hereillä, mutta ei vaan ole mitään huomaavinaan, inhottava ihminen! Yönuttu, ja päähine, ja tupsu, – kaikki ne ovat yhtä inhottavia."

Sillaikaa kuin ajatuksissani näin harmittelin Karl Ivanovitshille hän oli jo mennyt oman vuoteensa ääreen, katsahtanut kelloonsa, joka lasihelmillä kirjaillussa kenkäsessä riippui hänen vuoteensa yläpuolella, pannut kärpäsetkaimen naulaan, ja nyt kääntyi meihin päin, ollen nähtävästi mitä paraimmalla tuulellaan.

– Auf Kinder, auf!.. s'ist Zeit. Die Mutter ist schon im Saal! hän huusi tuolla hyvänsuovalla saksallaan, lähestyi minua, istahti jalkojeni puolelle ja veti taskustaan esille nuuskarasian. Minä olin nukkuvinani. Karl Ivanovitsh ensin nuuskasi, pyyhki nenänsä, näpähytti tupakin sormistaan ja vasta sitten kävi käsiksi minuun. Naurahdellen hän alkoi kutkutella varpaitani. – Nun, nun, Faulenzer! hän puheli.

Vaikka olin hyvin kutkun-arka, en kiusallakaan hypähtänyt vuoteeltani enkä ruvennut vastaamaan hänelle, vaan piilotin pääni yhäkin syvemmäksi tyynyjen alle, sätkäyttelin kiivaasti jalkojani ja ponnistin kaikki voimani ollakseni nauramatta.

– Kuinka hyvä hän sentään on ja kuinka hän meitä rakastaa, ja minä kun niin pahaa hänestä ajattelin!

Hermostutti sekä omat ajatukseni että Karl Ivanovitsh, – yhtäikaa sekä nauratti että itketti.

– Ach, lassen Sie, Karl Ivanovitsh! huusin kyyneleet silmissä, pistäen pääni esille tyynyjen alta.

Karl Ivanovitsh hämmästyi, jätti kutkutuksen sikseen ja levottomana rupesi kyselemään, mikä minun on? olenko pahaa unta nähnyt?.. Hänen miellyttävät saksalaiset kasvonsa, se osanotto, jolla hän koetti arvata kyynelten syytä, saivat ne virtanaan vuotamaan: minua hävetti, enkä voinut ymmärtää miten hetki sitten saatoin olla rakastamatta Karl Ivanovitshiä ja inhota hänen yönuttuaan, päähinettä ja sen tupsua; nyt tuo kaikki päinvastoin tuntui sangen suloiselta, ja tupsu se juuri selvästi todistikin hänen hyvyttänsä. Sanoin itkevänä siksi että olin muka nähnyt pahaa unta – mamma oli muka kuollut ja viety haudattavaksi. Sen kaiken minä keksin, sillä en lainkaan muistanut mitä unia olin yöllä nähnyt; mutta kun Karl Ivanovitsh kertomuksestani liikutettuna alkoi rauhotella minua, minä aloin kuvailla todellakin nähneeni tuon hirveän unen, ja kyyneleet vuotivat jo muusta syystä.

Kun Karl Ivanovitsh jätti minut rauhaan ja minä nousin istumaan vetääkseni sukat pieniin jalkoihini, lakkasivat kyyneleet hetkeksi vuotamasta, mutta keksityn unen synkistä ajatuksista en päässyt. Huoneeseen tuli palvelijamme Nikolai – pieni, puhtonen mies, aina totinen, tarkka töissään,

Karl Ivanovitshin nöyrä ja uskollinen ystävä. Hän toi meidän vaatteemme ja kenkämme: Volodjalle oikeat saappaat, mutta minulle toistaiseksi nuo iänikuiset puolikengät, joissa oli pienet rusetit. Hänen nähtensä en olisi ilennyt itkeä; sitäpaitsi aurinkokin niin ilosesti säteili ikkunassa, ja Volodja seisten kumartuneena pesuvadon ylitse matki Maria Ivanovnaa (sisaren kotiopettajaa) nauraen niin makean raikkaasti, että sai totisen Nikolainkin hymyilemään. Sillä oli pyyhinliina olalla, toisessa kädessä suipot ja toisessa vesikannu, ja hilliten vallatonta Volodjaa se puheli:

– Kas niin, Vladimir Petrovitsh, jo riittää, peskäähän nyt itsenne.

Minä reipastuin kokonaan.

– Sind sie bald fertig? kuului luokkahuoneesta Karl Ivanovitshin ääni.

Se ääni oli nyt ankara eikä siinä enää ollut sitä hyvyyden sävyä, joka oli minut saanut liikutuksesta itkemään. Siellä luokkahuoneessa hän jo oli kokonaan toinen mies, siellä hän oli päällikkö. Minä puin ja pesedyin kiireimmän kautta ja harja kädessä märkää tukkaani silittäen ilmestyin hänen eteensä.

Karl Ivanovitsh istui lasit nokalla kirjaa lukien tuolla ainaisella paikallaan ikkunan ja oven välillä. Oven vasemmalla puolella oli kahdet hyllyt, toinen meidän, lasten, toinen Karl Ivanovitshin, *oma*. Meidän hyllyllämme oli kaiken lajisia kirjoja, sekä oppikirjoja että muita, toiset niistä olivat pystyssä toiset kumollaan. Ainoastaan kaksi suurta punakantista nidosta Histoire des voyages nojasi vankasti seinään; sitten seurasi pitkiä ja paksuja ja suuria ja pieniä kirjoja, kansia ilman kirjoja ja kirjoja ilman kansia: jotka kaikki aina sikin sokin koottiin, painettiin läjään ja työnnettiin hyllylle, kun ennen väliajan alkamista tuli käsky järjestää kirjasto, kuten Karl Ivanovitsh kuuluvalla äänellä tätä hyllyä nimitti. Kirjakokoelma hänen *omalla* hyllyllään oli ehkä vähän pienempi, mutta ainakin yhtä monipuolinen. Muistan niistä kolme: saksalainen kirja puutarhan lannoittamisesta kaaliviljelykseen, – sitomaton, nidos seitsenvuotisen sodan historiaa – nahkakansissa, joiden yksi kulma oli kärventynyt, ja täydellinen hydrostatikin oppikurssi. Karl Ivanovitsh pani suuren osan aikaansa lukemiseen, jopa tarveli siihen silmänsäkin; mutta paitsi näitä kirjoja ja *Pohjan Mehiläistä* ei hän mitään lukenut.

Karl Ivanovitshin hyllyllä olevien esineiden joukosta eräs minua enin kaikista muistuttaa hänestä. Se oli kartongista leikattu ja puujalkuseen pistetty pyöreä paperi, johon oli liimattu pilakuva jostakin rouvasta ja tukanlaittajasta. Karl Ivanovitsh liimaili suurella taidolla: tämä laitos oli hänen oma keksimänsä ja sen tarkoitus oli suojella hänen heikkoja silmiänsä liian kirkkaalta valolta.

Niinkuin olisi tänäpäivänä näen edessäni tuon pitkän olennon, pumpulisessa yönutussa ja punasessa myssyssä, jonka alta pistäytyvät hänen harvat harmaat hapsensa. Hän istuu pikku pöydän ääressä, jolla on tuo paperipyörä tukanlaittajineen. Se heittää varjon hänen kasvuihelleen. Toisessa kädessään hän pitää kirjaa, toinen lepää nojatuolin kädensijalla; hänen vieressään on paitsi taskukelloa, jonka taululla näkyy pieni jääkärin kuva, myös ruudukas nenäliina, musta, pyöreä nuuskarasia, viheliäinen silmälasikotelo. Kaikki tämä niin arvokkaasti ja tarkasti asetettuna lepää määräpaikallaan, että yksin tästä järjestyksestäkin jo voisi päättää Karl Ivanovitshin omantunnon olevan puhtaan ja hänen sielunsa rauhallisen.

Joskus kun olin kyllikseni juoksennellut alhaalla salissa ja sitten varpaisillani hiipinyt ylös luokkahuoneeseen, näin Karl Ivanovitshin yhä istuvan yksinäisyydessä nojatuolissaan, ja rauhallisen ylevä ilme kasvoilla lukevan jotakin lempikirjoistaan. Toisinaan yllätin hänet semmoisinkin hetkinä, jolloin hän ei lukenut: lasit olivat silloin valuneet alemmas pitkin hänen suurta kotkan nenäänsä; merkillisen sammuvasti tuijottivat hänen siniset, puoleksi ummistuneet silmänsä, ja surullisesti hymyilivät huulet. Huoneessa on hiljaa; kuuluu vaan tasainen hengitys ja jääkärikuvalla varustetun kellon naksutus.

Hän ei huomaa minua, mutta minä seison ovelta ja ajattelen: ukko, ukko raukka! Meitä on paljon, me leikimme, meidän on hauska, mutta hän on ypö yksin eikä kukaan häntä hyväile. Hän on todella orpo, niinkuin hän on itsestään sanonut. Ja hirveä on hänen elämänsä historia! Muistanhan minä hänen kertoneen itsestään Nikolaille, hirveätä olisi olla hänenä! – Ja tuli niin sääli häntä, että

täytyi lähestyä, ottaa kädestä ja sanoa: "lieber Karl Ivanovitsh!" Hän piti hyvin siitä, että minä näin sanoin; hän hyväili minua ja näytti liikuttetulta.

Toisella seinällä riippuivat maanosien kartat, melkein kaikki reveltyinä, mutta jälleen kokoon liimattuina Karl Ivanovitshin taitavalla kädellä. Kolmannella seinällä, jonka keskeltä meni ovi alakertaan, riippui toisella puolella kaksi viivotinta: toinen leikely, meidän, ja toinen uuden uutukainen, hänen omansa, jota hän käytti enemmän huomautuksien jakelemiseen, kuin viivottamiseen; toisella puolella taas musta taulu, johon ympyröillä merkittiin meidän suuret rikoksemme ja risteillä pienet. Taulun vasemmalla puolella oli se nurkka, johon meitä käskettiin rangaistukseksi polvistumaan.

Kuinka elävästi muistan tämän nurkan! Muistan uuniovet, niiden ilma-aukon ja sen äänen, joka syntyi tätä avattaissa. Joskus kun oli saanut seista kauan nurkassa, että polvia kirveli ja selkää pakotti, tuli ajatelleeksi, että nyt Karl Ivanovitsh on minut unohtanut; hyvä hänen on pehmosessa nojatuolissa lukea hydrostatikiansa, mutta toista on minun tässä! Ja että hän huomaisi, rupesin tavallisesti hiljaa aukomaan ja taas sulkemaan ilmareikää tai karistelemaan rappauksia seinästä; mutta jos sitten liian suuri pala putosi permannolle, niin totisesti oli pelko yksin pahempi kaikkia rangaistuksia. Katsahdin Karl Ivanovitshiin päin, mutta hän ei ole ollakseenkaan, istuu vaan kirja kädessä eikä ole mitään huomaavinaan.

Keskellä huonetta oli rikkinäisellä, mustalla vahavaatteella peitetty pöytä, jonka reunat monin paikoin tulivat näkyviin ja olivat pännäveitsillä leikellyt. Pöydän ympärillä oli muutamia seluksettomia, maalaamattomia tuoleja, jotka pitkästä käyttämisestä olivat kuitenkin itsestään lakeerautuneet. Viimeisellä seinällä oli kolme ikkunaa. Näistä näkyi ulos ensin aivan ikkunan alla tie, jonka pienimmätkin mutkat ja kivet ja uurteet ovat ammoisista ajoista minulle tutut ja rakkaat; tien takaa näkyi lehmus-alea, jonka välistä siellä täällä pistäysi esiin nivottu säleaita; alean yli näkyi vilja-peltoja ja niiden takaa metsä; kaukana häämötti myös metsävahdin mökki. Oikeanpuolisesta ikkunasta näkyi osa terassia, jossa aikuiset tavallisesti istuivat ennen päivällistä. Usein, Karl Ivanovitshin korjatessa sanelun mukaan tehtyä kirjutustani, tulin katsataneeksi sinne päin. Sieltä näkyi äidin musta pää, jonkun muun selkä, ja epäselvästi kuului puhe ja nauru: rupesi niin harmittamaan, ettei saanut olla siellä mukana, ja ajatteli: milloinka minä siis tulenkaan suureksi, lakkaan lukemasta ja pääsen näiden sanelujen äärestä istumaan aina niiden seuraan, joita rakastan? Harmi muuttui kaihoksi ja jumalaties mistä syystä ja minkä johdosta sitä vaipui niin ajatuksiinsa, ettei kuullutkaan kuinka Karl Ivanovitsh kiukutteli tehtyjen virheiden takia.

Karl Ivanovitsh riisui yltänsä yönuton, pukeutui siniseen frakkiin, jonka olat olivat kohennetut ja poimutetut, korjasi peilin edessä kaulahuivinsa ja vei meidät alakertaan äitiä tervehtimään.

II

ÄITI

Äiti istui ruokasalissa teetä kaadellen: toisella kädellään hän piteli teekannua, toisella teekyökin tappia, josta vettä valui teekannun ylitse tarjottimelle. Mutta vaikka hän koetti katsoa tarkkaan, ei hän sitä huomannut, ei huomannut myöskään, että olimme tulleet.

Kun koettaa mielikuvituksessa lohtia esille rakastetun henkilön piirteet, syntyy niin paljon erilaisia menneisyyden muistoja, että näiden läpi nuo piirteet hämärtyvät niinkuin kyöneleihin. Ne ovat mielikuvituksen kyöneleitä. Koettaessani muistoon johdattaa äitiäni semmoisena kuin hän tähän aikaan oli, näen ensin edessäni ainoastaan hänen ruskeat silmänsä, jotka aina yhtäläillä ilmaisivat hyvyttä ja rakkautta, näen myös syntymämerkin hänen kaulassaan, vähän alempana sitä paikkaa missä hänellä oli pieniä hiuskiharoita, virkatun valkosen kauluksen, hienon, kuivan käden, joka niin usein minua hyväili ja jota niin usein suutelin; mutta hänen kasvojensa yleistä ilmettä en voi kuvitella mieleeni.

Sohvan vasemmalla puolella oli vanha englantilainen flyygeli; sen edessä istui mustahko sisareni Ljubotshka ja soitteli ruusunpunasilla vastikään kylmällä vedellä pestyillä sormillaan ja huomattavasti ponnistellen voimiaan Clementin harjoituksia. Hän oli yhdentoista vuotias, kävi lyhyessä pumpulihameessa, valkosissa pitsireunaisissa pikku housuissa, ja oktaaveja hän saattoi ottaa vaan "arpeggio". Hänen vieressään puolikäänteessä istui Maria Ivanovna, päässä punanauhainen myssy, sininen peleriini hartioilla, kasvot vihasesti tulistuneina; ne saivat vielä ankaramman väreän heti kun Karl Ivanovitsh oli astunut sisään. Hän katsahti tähän uhkaavasti ja vastaamatta hänen tervehdykseensä polki jalallaan tahtia: un, deux, trois, un, deux, trois, entistä kovemmin ja käskevämmin.

Karl Ivanovitsh, panematta tuohon yhtään mitään huomiota, lähestyi tavallisella saksalaisella kohteliaisuudellaan suoraan suutelemaan äidin kättä. Tämä heräsi ajatuksistaan, pudisti päätänsä niinkuin olisi tahtonut karkottaa surulliset ajatukset, antoi kätensä Karl Ivanovitshille ja suuteli häntä rypyiseen ohimoon, sillaikaa kuin Karl Ivanovitsh suuteli hänen kättään.

- Ich danke, lieber Karl Ivanovitsh, ja kysyi yhä saksaksi:
- Kuinka lapset ovat nukkuneet?

Karl Ivanovitsh oli toiselta korvaltaan vähän kuuro, mutta nyt soittomelun vuoksi ei kuullut mitään. Hän kumartui lähemmäksi sohvaa, nojautui toisella kädellään pöytään ja seisten vaan toisella jalallaan, suu vähän hymyssä (mikä silloin näytti minusta hienouden huipulta), kohautti myssyänsä ja sanoi:

- Anteeksi, Natalia Nikolajevna.

Varjellakseen kaljua päätään vilustumasta Karl Ivanovitsh ei milloinkaan ottanut pois punasta päähinettään, mutta kuitenkin joka kerta ruokasaliin tullessaan pyysi siihen läsnäolijain suostumusta.

– Pankaa vaan päähänne, Karl Ivanovitsh... Minä kysyin teiltä kuinka lapset ovat nukkuneet? sanoi äiti lähempää ja jotenkin kovasti.

Mutta ei se nytkään mitään kuullut, peitti kaljunsä punamyssyllä ja hymyili entistä ehommin.

- Malttakaahan vähäsen, Mimmi, sanoi äiti naurahtaen Maria

Kun äiti hymyili, niin hänen kauniit kasvonsa tulivat vieläkin paljoa kauniimmiksi, ja ympärillä alkoi kaikki elää. Jospa elämän raskaina hetkinä vilaukseltakaan voisoin nähdä tuota hymyä, silloin en tietäisi mitä suru onkaan. Semmoisessa hymyssä näyttää minusta olevan kaikki mitä sanotaan kasvojen kauneudeksi: jos hymy lisää kauneutta niin ovat kasvot kauniit; jos se ei niitä muuta, niin ovat ne tavalliset; jos se niitä rumentaa, niin ne ovat rumat.

Tervehdittyään minua äiti molemmin käsin kävi päähäni ja työnsi sen taaksepäin, sitten katsahti suoraan silmiini ja sanoi:

– Olethan itkenyt tänään?

En minä vastannut. Hän suuteli minua silmiin ja kysyi saksaksi:

– Mitä sinä itkit?

Kun hän kanssamme puhui ystävällisesti, hän aina puhui saksaa, jota taisi täydellisesti.

– Minä vaan unissani itkin, äiti, sanoin minä, muistellen keksimäni unen erikoiskohtia ja vieläkin kauhistuen niitä.

Karl Ivanovitsh vahvisti sanani, vaan ei maininnut itse unesta mitään. Puhuttuaan vielä ilmasta, johon keskusteluun Mimmikin otti osaa, äiti asetti tarjottimelle kuusi sokeripalaa muutamien uskottujen palvelijain varalle, nousi ja meni ikkunalle koruompelukehyksen ääreen.

– No nyt menkää isän luo lapset ja sanokaa hänelle, että hänen on välttämättä tuleminen puheilleni ennenkuin menee elonkorjuulle.

Soitto, tahdin laskeminen ja ankarat katseet alkoivat uudelleen, mutta me menimme isän luo. Kuljettuamme sen huoneen läpi, joka vielä ukkivaarin ajoilta asti sanottiin *officiantti-huoneeksi*, me tulimme isän työhuoneeseen.

III

ISÄ

Hän seiso i kirjutuspöytänsä ääressä ja osottaen sormellaan siinä olevia kirjekuoria, papereita ja rahaläjiä, kiivaanlaisesti selitteli jotain voudille, Jaakko Mihailoville, joka seiso i tavallisella paikallaan oven ja ilmapuntarin välissä ja kädet selän takana liikutteli sormiaan sangen nopeasti joka suunnalle.

Mitä enempi isä kiivasteli, sitä nopeammin liikkuvat sormet ja taas päinvastoin, kun isä vaikeni, niin sormetkin pysähtyivät; mutta annas että Jaakko itse alkoi puhua, niin silloin sormet joutuivat mitä levottomimpaan kiemurteluun ja tekivät epätoivoisia hypähdyksiä joka suunnalle. Näiden sormien liikkeiden mukaan minusta saattoi arvata Jaakon salaisimpiakin ajatuksia; mutta hänen kasvonsa olivat aina tyynet – ne ilmaisivat oman arvon tuntoa ja samassa myös alamaisuutta, se on: minä olen oikeassa, mutta tietysti teidän on valta!

Meidät nähtyään isä sanoi vaan:

– Odottakaahan, – heti paikalla!

Ja päänsä liikkeellä osotti oveen, että joku meistä sen sulkisi.

– Hitto tietäköön, mikä sinuun on tullut, Jaakko, jatkoi hän voudille olkapäitänsä kohautellen (kuten hänen oli tapa). – Tähän kirjekuoreen suljetut 800 ruplaa...

Jaakko veti luoksensa nappulataulun, erotti 800 ja alkoi tuijottaa epämääräiseen pisteeseen odotellen mitä seuraa.

– ... ovat talouden tarpeiksi poissaoloni aikana. Ymmärrätkö? Myllystä sinun on saaminen 1,000 ruplaa... eikö niin? Kiinnityksiä sinun on kruunulta saaminen takasin 8,000; heinästä, jonka voi myydä omien laskujesi mukaan 7,000 puutaa – panen 45 kopekkaa puudalta – sinä olet saapa 3,000; siis kuinka paljon sinulla on rahoja kaikkiaan? – 12,000... eikö niin?

– Aivan, aivan, sanoi Jaakko.

Mutta hänen sormiensa nopeasta liikkeestä huomasi hänen aikovan panna vastaan; isä keskeytti hänet.

– Näistä rahoista sinun siis on lähettäminen 10,000 Petrovskin maatilaa edestä neuvostokunnalle. – Jotavastoin kassassa olevat rahat, jatkoi isä (Jaakko sekotti entiset 12,000 ja erotti 21,000): – sinun on tuominen minulle ja merkitseminen laskuihin menopuoleen nykyiselle päivämäärälle (Jaakko sekotti nappulat ja käänsi taulun ylös alasin, osottaen kai sillä että niiden 21.000 on käyvä samoin.) – Tämän kirjekuoren sinä taas annat sille, jolle se on osotettu.

Minä kun seiso i lähellä pöytää, näin kirjekuorella osotteen: "Karl

Luultavasti isä huomasi minun lukeneen semmoista, mitä en tarvinnut tietää, koska hän pani kätensä olalleni ja kevyellä liikkeellä ohjasi minut pois pöydän luota. En ymmärtänyt hyväilyäkö tämä oli vai oikaisua, mutta joka tapauksessa minä suutelin suurta suonikasta kättä, joka lepäsi olallani.

– Ymmärrän, sanoi Jaakko. – Ja mitä suvaitsette määrätä Habarovkan rahojen suhteen?

Habarovka oli äidille kuuluva maatila.

– Ne ovat jätettävät konttoriin eikö niitä saa mihinkään käyttää minun määräämättäni.

Jaakko oli hetken aikaa vaiti; sitten hänen sormensa äkkiä alkoivat hurjasti kiemurrella, ja vaihdettuaan tottelevaisen tylsyyden, joka hänen kasvoillaan ilmeni kun oli herran käskyjä kuunteleminen, tuohon hänelle omituiseen viekkaaseen ilmeeseen, hän veti taas nappulataulun luokseen ja alkoi selvittää:

– Älkää pahastuko Pjotr Aleksandrovitsh, mutta minun täytyy ilmoittaa että on mahdoton ajoissa suorittaa neuvostolle. – Te äsken sanoitte, jatkoi hän verkalleen: – että rahoja pitäisi saada kiinnityksistä, myllystä ja heinästä. (Luetellen näitä summia hän erotti ne nappulataululla). – Mutta

nähkääs, minä pelkään, kun emme vaan laskuissamme vähän erehtyisi, lisäsi hän hetken vaiti oltuaan ja syvämietteisesti isään katsahtaen.

– Miksi niin?

– No nähkääs, ensinnäkin mitä myllyyn tulee, niin se mylläri jo kahteen kertaan on käynyt luonani rukoilemassa maksun lykkäystä, ei sanonut olevan rahaa... se on parastaikaakin täällä, ehkä suvaitsette itse sen kanssa puhua.

– Mitä se sanoo? kysyi isä, osottaen päänliikkeellä, ettei halunnut puhua mylläriin kanssa.

– Tietäähän sen mitä se puhuu, ei ole muka yhtään jauhattavia käynyt, ja mitä oli rahoja ne näet meni sulkujen korjuuseen. Ja jos sen ajaa tiehensä, niin eipä siitäkään ole meille apua. – Mitä taas kiinnityksiin tulee, niin johan taisin herralle ilmottaa, ettei meidän rahojamme sieltä niinkään pian saada irti. Minä tuonnoin kuulustelin sitä asiata kaupungista, niin vastattiin, ettei asialle voi nyt mitään ja että kaikesta päättäen rahoja ei ole odotettavissa ennen kuin kahden kuukauden kuluttua – Ja mitä vihdoon heiniin tulee, niin vaikkapa nyt saisimmekin myydyksi 3,000 edestä...

Hän siirsi 3,000 erilleen ja oli hetkisen vaiti katsahdellen vuoroon nappuloihin vuoroon isän silmiin, ikäänkuin olisi tahtonut sanoa:

"Näettehän itse kuinka vähän tätä on! Ja heinästäkin saamme huonon hinnan jos sitä tähän aikaan rupeamme myymään..."

Näkyi selvästi että hänellä on vielä suuri joukko todistuksia: ja siksipä isä kai hänet keskeyttikin.

– Siitä mitä olen sanonut en muuta mitään, mutta jos rahojen saamisessa todellakin tulee viivytystä, niin ota sitten Habarovkan rahoista mikä puuttuu.

– Ymmärrän.

Jaakon kasvoista ja sormien liikkeistä saattoi huomata, että tämä viimeinen määräys oli hänelle suuresti mieleen.

Jaakko oli maaorja, sangen innokas ja altis mies; kuten kaikki hyvät käskyläiset oli hänkin äärettömän tarkka isäntänsä varojen hoidossa ja hänen käsityksensä herrasväen eduista olivat mitä kummallisimmat. Hän pyrki alituisesti huolehtimaan herran omaisuuden kasvamisesta rouvan omaisuuden kustannuksella ja koetti todistaa välttämättömäksi käyttää kaikki tulot tästä jälkimäisestä maatilasta Petrovskin maatilana hyväksi (missä me asuimme). Siksipä hän nyt oli riemuissaan. Hän oli täydellisesti onnistunut.

Tervehdittyään meitä isä sanoi että kylliksi olimme jo täällä maalla laiskotelleet, että nyt me emme enää olleet pieniä, ja että aika oli ryhtyä tosilukuihin.

– Kuten te jo tietänne minä lähdän ensi yönä matkalle Moskovaan ja otan teidät mukaani, sanoi hän. – Te tulette asumaan mummon luona, mutta äiti jää tyttöjen kanssa tänne. Ja te tiedätte myös, että hänen ainoa lohdutuksensa tulee olemaan saada kuulla teidän ahkeruudestanne ja että teihin ollaan tyytyväiset.

Vaikka niistä valmistuksista, joita saattoi muutamien päivien kuluessa huomata, me jo olimmekin odottaneet jotain tavatonta tapahtuvaksi, niin tämä uutinen meitä kuitenkin hirveästi hämmästytti.

Volodja punastui ja vapisevalla äänellä ilmotti isälle mitä äiti oli käskenyt.

– Sitäköhän se minun uneni merkitsikin! ajattelin minä: suokoon vaan

Minun oli niin sääli äitiä, vaikka toiselta puolen minua ilahutti ajatus, että nyt olimme siis tulleet suuriksi.

"Jos me nyt lähdemme, niin varmaankaan oppitunteja ei enää tule olemaan: se on mainiota! ajattelin minä – Sääliksi käy vaan Karl Ivanovitshia. Hän varmaankin erotetaan virasta, sillä eipä hänelle muuten olisi tuota kirjettä valmistettu... Parempi olisi vaikka pitäisi aina lukea, kunhan ei tarvitsisi lähteä täältä ja erota äidistä ja loukata Karl Ivanovitsh raukkaa. Se on muutenkin hyvin onneton!"

Nämät ajatukset vilahtelivat päässäni: minä en liikkunut paikaltani, tuijotin vaan puolikenkieni mustiin nauhaisiin.

Puhuttuaan Karl Ivanovitshin kanssa vielä muutamia sanoja ilmapuntarin laskemisesta, hän käski Jaakon pitää koiria toistaiseksi nälässä, koska tahtoi lähtiäiksi panna päivällisten jälkeen toimeen metsästyksen nuorilla ajokoirilla. Vastoin odotustani isä lähetti meidät lukemaan lohdutukseksi luvaten kuitenkin ottaa myöhemmin mukaan metsästysretkelle.

Juostessani ylös minä poikkesin terassille. Kynnyksen edessä makasi päivänpaisteessa kokoonkäpristyneenä isän mielikki vinttikoira, Milka nimeltään.

– Sinä Milka kulta, puhelin minä sitä hyväillen ja kuonoon suudellen: – kohta lähdemme täältä pois; hyvästi! emme enää koskaan näe toisiamme!

Minä tulin liikutetuksi ja purskahdin itkuun.

IV

OPPITUNNIT

Karl Ivanovitsh oli hyvin pahalla tuulella. Sen huomasi hänen rypistyneistä silmäkulmistaan ja siitä miten hän paiskasi takkinsa vaatekaappiin, miten vihasesti kiristi yönuttunsa vyötä, ja miten voimakkaasti painoi kynnellään siihen kohtaan lukukirjaa, johon asti meidän oli oppiminen ulkoa. Volodja osasi jotenkin hyvin, mutta minä olin niin tunteitteni vallassa etten voinut tehdä yhtään mitään. Tuijotin kauan kirjaan näkemättä mitään eteeni enkä voinut lukea kyyneleitten tähden, jotka täyttivät silmäni aina kun muistin matkan; ja kun sitten piti lausua ääneen Karl Ivanovitshille, joka ummistunein silmin minua kuunteli (se oli aina paha merkki), juuri siinä kohden missä toinen sanoo: Wo kommen Sie her? ja toinen vastaa: ich komme vom Kaffe Hause, en voinut estää kyyneleitäni enkä nyhkytyksiltä saanut mitenkään lausutuksi: Haben sie die Zeitung nicht gelesen? Kun sitten tuli kaunokirjotuksen vuoro, sain kyyneelten vuoksi paperini tahratuksi semmoiseksi että näytti kuin olisin vedellä kirjottanut käärepaperille.

Karl Ivanovitsh suuttui, käski minun mennä polvilleni nurkkaan, väitti että se on uppiskaisuutta, nukkekomedialla (se oli hänen lempisanansa), uhkasi viivottimella ja vaati pyytämään anteeksi, vaikka minä itkun vuoksi en saanut sanaakaan suustani: vihdoin, arvatenkin tuntien vääryyttä tekevänsä, hän läksi Nikolain huoneeseen, paiskaten oven jälkeensä.

Luokkahuoneeseemme kuului mitä Nikolain luona puhuttiin.

– Oletko kuullut, Nikolai, että lapset matkustavat Moskovaan? sanoi

– Olenpa kyllä kuullut.

Varmaankin Nikolai aikoi nousta seisaalleen, sillä Karl Ivanovitsh sanoi: "istu vaan. Nikolai!" ja sen jälkeen sulki oven. Minä tulin pois nurkasta ja asetuin oven taakse kuuntelemaan.

– Teitpä sinä kuinka paljon hyvänsä hyvää ihmisille, olitpa kuinka kiintynyt tahansa, kiitollisuutta ei vaan näy voivan odottaa, Nikolai! puhui Karl Ivanovitsh kiihottuneena.

Nikolai istui ikkunalla tehden suutarin työtä ja nyökäytti kai myöntävästi päätään.

– Minä olen 12 vuotta elänyt tässä talossa ja voin sanoa Jumalan edessä, Nikolai, jatkoi Karl Ivanovitsh nostaen tietysti silmänsä ja nuuskarasiansa kattoa kohden: – että olen rakastanut heitä ja puuhannut heidän tähtensä enemmän kuin jos olisivat olleet omia lapsiani. Muistathan, Nikolai, silloinkin kun pikku Volodjalla oli kuume, muistathan kuinka minä yhdeksään vuorokauteen silmiäni ummistamatta valvoin hänen vuoteensa ääressä? Niin! silloin olin tietysti hyvä, rakas Karl Ivanovitsh, silloin olin minä tarpeellinen; mutta nyt, lisäsi hän ivallisesti naurahtaen: – nyt *lapset ovat tulleet suuriksi, nyt heidän muka täytyy ryhtyä tosityöhön*. Aivan kuin eivät he täällä olisi mitään oppineet, Nikolai!

– Mitenkäs sitä sitten pitäisi oppia? sanoi Nikolai pannen naskalin pois ja vetäen pikilankoja eri suunnille.

– Niin, nyt olen käynyt tarpeettomaksi, nyt minä ajetaan pois; mutta missä ovat lupaukset, missä kiitollisuus? – Natalia Nikolajevnaa minä kunnioitan ja rakastan, Nikolai, sanoi hän käsi rinnalla: – mutta mitä merkitsee täällä Natalia Nikolajevna?.. Hänen tahtonsa tässä talossa merkitsee yhtä paljon kuin tuo tuossa, näin sanoen hän puhuvalla liikkeellä viskasi nahkapalasan lattialle. – Kyllä minä tiedän ketä niistä vehkeistä saa kiittää ja miksi minä olen nyt käynyt tarpeettomaksi; siksi, että minä en imartele enkä myöntele joka asiassa kuten *muutamat ihmiset*. Minä olen tottunut aina ja kaikkien ihmisten edessä puhumaan totta, sanoi hän ylpeästi. – Olkoot sitten! Eivätpä he siitä rikastu, että minä poistun, mutta minä Jumalan armosta kyllä löydän leipäpalan... vai miten arvelet, Nikolai?

Nikolai nosti päätänsä ja katsahti Karl Ivanovitshiin ikäänkuin päästäkseen selvyyteen todellako se on löytävä leipäpalasan vai ei, – mutta ei sanonut sentään mitään.

Paljon ja kauan puhui Karl Ivanovitsh samaan suuntaan: puhui siitä kuinka hänen ansioitansa oli paremmin osattu arvossa pitää erään kenraalin kodissa, missä hän ennen asui (minun teki kipeätä sitä kuulla), puhui Saksin maakunnasta, vanhemmistaan, räätäliystävästään nimeltä Schönheit j.n.e.

Minä otin osaa hänen suruunsa, ja minun oli paha mieli siitä, ettei isä ja Karl Ivanovitsh, joita rakastin melkein yhtä paljon, ymmärtäneet toisiaan; minä suoriuduin jälleen nurkkaan, istuin kyykylleni ja rupesin ajattelemaan miten heidän välillensä voisi saada sovintoa syntymään.

Palattuaan luokkahuoneeseen Karl Ivanovitsh käski minun nousta ja ottaa esille sanelukirjotusvihkoni. Kun kaikki oli valmista hän juhlallisesti istuutui nojatuoliinsa ja alkoi ikäänkuin jostain syvyydestä tulevalle äänellä sanella seuraavaa: Von al-len Lei-den-schaf-ten die grau-sam-ste ist... "haben sie geschrieben?" Tässä kohden hän pysähtyi, haisteli hitaasti nuuskaa ja jatkoi uudella voimalla: die grausamste ist die Undankbarkeit... "Ein grosses U." Odottaessani jatkoa, kun olin kaikki kirjottanut, minä katsahdin häneen.

– Punctum, sanoi hän tuskin huomattavasti hymähtäen ja viittasi meitä antamaan vihot hänelle.

Moneen kertaan, erilaisilla äänenpainoilla ja mitä suurinta mielihyvää ilmaisten hän luki tämän lauseen, joka sisälsi hänen sydämensä salaisen ajatuksen; sitten hän antoi meille historian läksyn ja istui ikkunan ääreen. Hänen kasvonsa eivät olleet enää ankarat, kuten ennen; ne vaan ilmaisivat semmoisen ihmisen mielihyvää, joka on arvokkaalla tavalla saanut kärsimänsä vääryyden kostetuksi.

Kello oli neljännestä vaille yksi, mutta eipä Karl Ivanovitsh näyttänyt aikovankaan päästää meitä pois: antoi yhä vaan uusia läksyjä. Ikävä ja ruokahalu enenivät samassa määrässä. Suurella maltittomuudella minä panin merkille kaikki mikä saattoi osottaa päivällisen lähestymistä. Tuossa menee jo pihavaimo niinitötterö kädessä lautasia pesemään, nyt jo kuuluu astiain kolinaa ruokakaapista, nyt pöytä hajotetaan pitkäksi, tuolit asetetaan, tuossa on jo Mimmi Ljubotshkan ja Katinkan kanssa (Katinka oli Mimmin 12-vuotias tytär), ne tulevat puutarhasta; mutta eipä näy vielä Fokaa – hovin Fokaa, joka aina tulee käskemään päivällisille. Vasta silloin saa viskata kirjat pois ja Karl Ivanovitshista välittämättä juosta alas.

Nytpä jo kuuluu askelia rappusilta; mutta eivät ne ole Fokan askeleita! Ulkoa minä olen oppinut hänen askeleinsa äänen ja aina tunnen hänen saappaittansa narinan. Ovi aukenee ja siinä näyttäytyy minulle kokonaan tuntematon olento.

V

MIELIPUOLI

Huoneeseen astui noin 50 vaiheilla oleva mies, rokonarpiset, pitkulaiset kasvot kalpeina; tukka oli harmaa, parta punertava. Hän oli niin pitkäkasvuinen, että ovesta tullakseen ei riittänyt pään kumartaminen, vaan piti taivuttaa koko ruumis. Yllään oli hänellä jotain rääsyn tapaista, joka muistutti kauhtanaa tai takkia; kädessä mahdottoman suuri matkasauva, jota hän kynnyksen yli tultuaan kaikin voimin jyskytti lattiaan, ja vääntäen silmäkulmansa ja avaten suunsa selkoselälleen alkoi nauraa hahattaa hirveän luonnottomalla äänellä. Hän oli kiero toiselta silmältään ja sen terä hyppeli alituisen, mikä teki hänen rumat kasvonsa vieläkin paljoa inhottavammiksi.

– Jaha, siinäpä te olette! hän huusi, tuli lyhyin askelin juosten Volodjan luo, tarttui hänen päähänsä ja alkoi suurella tarkkuudella tutkia päälakea, – sitten ihan totisena poistui hänen luotansa, tuli pöydän ääreen ja alkoi puhalttaa vahavaatteen alle ja tehdä ristinmerkkiä. – Ohhoh, surku tulee! Ohhoh! Ohhoh, ohhoh, kipeätä tekee!.. voi polosia... lentävät pois, puhui hän sitten itkusta vapisevalla äänellä ja tunteikkaasti katsoen Volodjaan, ja alkoi hihalla pyyhkiä todellakin valuvia kyyneleitä.

Hänen äänensä oli raaka ja käheä, liikkeet nopeita ja epätasaisia, puhe sekava ja järjetön (hän ei milloinkaan käyttänyt pronomineja), mutta hän pani sanoihinsa painoa niin liikuttavalla tavalla, ja hänen keltaset, mielettömät kasvonsa saivat joskus niin vilpittömän surullisen ilmeen, että häntä kuunnellessa ei voinut olla tuntematta sekasin sekä sääliä, kauhua että surua.

Se oli mielipuoli maantienkuljeksija, Grisha.

Mistä hän oli kotosin? ketkä olivat hänen vanhempansa? mikä oli saattanut hänet maantielle kuljeksimaan? ei sitä kukaan tietänyt. Tiedän ainoastaan, että hän jo 15-ikäisestä alkaen oli tunnettu mielipuolena, joka kesät talvet kävi avojaloin, kuljeskeli luostareissa, lahjotteli pieniä pyhäinkuvia niille, joihin mieltä, ja puhui arvotuksen tapaisesti, jota toiset selittivät ennustuksiksi. Eikä kukaan muistanut nähneensä häntä toisenlaisena. Vielä tiedän, että hän silloin tällöin käväsi mummoni luona, ja että jotkut sanoivat hänen olevan rikkaiden vanhempain onnettoman pojan ja puhtaan sielun, mutta toiset taas pitivät tavallisena moukkana ja laiskurina.

Vihdoin viimein ilmestyi kauan odotettu täsmällinen Foka, ja me läksimme alas. Grisha kulki takanamme yhä itkien, jatkaen mielettömiä puheitaan ja kolautellen sauvaansa astuimiin. Isä ja äiti kävelivät käsikkäin ruokasalissa, jostakin hiljaa puhellen. Maria Ivanovna istui arvokkaana nojatuolissa, joka kosketti sohvaan symmetrisessä suorassa kulmassa, ja ankaralla vaikka hillityllä äänellä antoi ohjauksia vieressään istuville tytöille. Karl Ivanovitshin astuttua huoneeseen hän katsahti tähän, kääntyi heti pois, ja hänen kasvonsa saivat ilmeen, jonka voisi lausua näin: "minä en näe teitä, Karl Ivanovitsh, te olette minulle ilmaa!" Tyttöjen silmistä näkyi, että he olisivat niin pian kuin mahdollista tahtoneet kertoa meille jonkun hyvin tärkeän uutisen; mutta paikoiltaan hypähtäminen ja meidän luokse töytääminen olisi ollut Mimmin sääntöjen rikkomista. Heidän oli ensin lähestyminen Mimmiä ja sanominen "bonjour, Mimi!" harppaseminen jalalla, ja vasta sitten oli lupa puuttua puheisiin.

Mikä harmillinen olento olikaan tuo Mimmi! Hänen läsnä ollessaan monastikaan ei saanut mistään asiasta puhua: kaikessa se löysi sopimattomuuksia. Sitten se vielä alituisen kävi päälle: parlez donc français, ja juuri silloin kuin olisi enin tahtonut löpötellä venättä; taikka päivällisissä, juuri kun pääsi jonkun hyvän ruuan makuun ja tahtoi sitä kenenkään häiritsemättä syödä, hän jo siellä kerkeää: – mangez donc avec du pain, taikka comment-ce que vous tenez votre fourchette? "Ja mitä ihmeen asiata hänellä oikeastaan oli meihin! Opettakoon se siellä niitä tyttöjään, meillä on siihen oma Karl Ivanovitshimme." Minä ymmärsin täydellisesti tämän inhoa *muutamiiin ihmisiin*.

– Pyydä äidiltä, että pääsisimme mukaan metsästykselle, kuiskasi Katinka pysäyttäen minua takin liepeestä, kun aikuiset kulkivat edellä ruokasaliin.

– Hyvä; koetetaan.

Grisha söi ruokasalissa, mutta erikseen pikku pöydän ääressä; hän ei nostanut silmiään lautaselta, huokasi tuon tuostakin, teki hirveitä naamoja ja saneli ikäänkuin itsekseen: surkeata!.. lensi pois... kyyhkynen lentää taivaaseen... voi, voi, haudalla on kivi!.. j.n.e.

Äiti oli aamusta asti hermostuneessa mielentilassa; Grishan läsnäolo, juttelut ja temput nähtävästi pahensivat vaan tätä hänen mielentilaansa.

– Se on totta, olin unohtaa pyytää sinulta erästä asiaa, sanoi hän antaen isälle liemilautasta.

– Mitä niin?

– Käske etteivät päästä irti sinun kauheita koiriasi; ne olivat syödä suuhunsa Grisha paran, kun se kulki pihan yli. Sillä lailla vielä hyökkäävät lapsienkin kimppuun.

Kuultuaan että puhe oli hänestä, Grisha kääntyi pöytään päin ja alkoi näytellä rikkirevittyjä rääsyttyä ja puhua ruoka suussa:

– Tahtoi niitä repimään... Jumala ei suonut. Synti on usuttaa koiria! Suuri synti! Älä lyö miekkonen... Jumala antaa anteeksi... nyt on toiset ajat.

– Mitä se höpisee? kysyi isä visusti ja ankarasti tarkastellen häntä.

– Mutta minä ymmärrän, vastasi äiti: – hän on minulle kertonut, että joku metsästäjä oli tahallaan usuttanut koirat hänen kimppuunsa, niin siihen se nyt sanoo: "tahtoi niitä repimään, mutta Jumala ei suonut", ja pyytää ettet sinä siitä rankaisisi metsästäjää.

– Vai niin! sanoi isä. – Mistäs hän tietää, että minä aijon rangaista sitä metsästäjää?

– Tiedäthän etten ole mikään tuollaisten olentojen ihailija, jatkoi hän ranskaksi: – mutta tämä tässä on minulle erittäinkin vastenmielinen ja on varmaankin...

– Voi, älä puhu niin, ystäväni, keskeytti äiti ikäänkuin olisi jotain säikähtänyt: – mistä sen tietää?

– Luulisipa että olen ollut kyllin tilaisuudessa tutustumaan tuollaisiin olentoihin – niitähän käy luonasi niin lukuisasti – ja kaikki he ovat samaan malliin. Aina vaan sama historia...

Näki selvästi, että äiti tässä asiassa oli aivan toista mieltä eikä tahtonut väitellä.

– Annappa minulle piirakka, sanoi hän. – Ovatko ne hyviä tällä kertaa?

– Ei, minua suututtaa, jatkoi isä ottaen käteensä piirakan, mutta pitäen sitä niin kaukana ettei äiti siihen ylettynyt: – ei, minua suututtaa kun näen, että järkevät ja sivistyneet ihmiset antautuvat mokomiin hullutuksiin.

Ja hän kolahutti kahvelinsa pöytään.

– Minä pyysin sinua antamaan piirakkaa, toisti äiti ojentaen kättänsä.

– Ja parasta onkin, jatkoi isä työntäen kättä syrjään, – että sellaiset olennot pistetään putkaan. Ne saavat aikaan vaan sen hyvän, että hermostuttavat jo ennestäänkin hermostuneita olentoja, lisäksi hän hymähtäen, kun huomasi että tämä keskustelu ei ollut äidille lainkaan mieleen, ja antoi vihdoin hänelle piirakan.

– Minä sanon siihen ainoastaan sen, että on vaikea uskoa, että ihminen, joka 60 ikävuodestaan huolimatta kesät talvet käy paljain jaloin ja vaatteittensa alla kantaa kahden puudan painoisia kahleita, ja joka päälliseksi monta kertaa on kieltäytynyt asumasta huoletonna ja ilman puutteita, – vaikeata on uskoa, – sanon, – että semmoinen ihminen menettelisi näin ainoastaan laiskuudesta. Mitä taas tulee ennustuksiin, lisäksi hän huoahuen ja vähän vaiti oltuaan: – je suis payée pour y croire; olenhan sinulle kertonut kuinka sekin Kirjusha ennusti isä-vainajan kuolinhetken, joka sitten sattui yhteen ei ainoastaan päivälleen vaan ihan tunnilleenkin.

– Äh, minkä sinä nyt olet minulle tehnyt! sanoi isä hymyillen ja pannen kätensä sille puolelle suuta, jolla Mimmi istui. (Kun hän näin teki, minä aina rupesin jännityksellä kuuntelemaan, odottaen sieltä tulevan jotakin naurettavaa). – Miksi muistutit minulle hänen jalkojansa? minä katsahdin enkä nyt voi enää mitään syödä.

Päivällinen oli loppupuolella. Ljubotshka ja Katinka yhä vaan vilkkuen antoivat meille merkkejä, pyörivät tuoleillansa ja yleensä ilmaisivat mitä suurinta levottomuutta. Tämä vilkkuminen merkitsi: "pyytäkää jo pian että me pääsisimme mukaan!" Minä sysäsin kyynäspäälläni Volodjaa. Volodja sysäsi minua ja vihdoin rohkaisi mielensä: aluksi arasti, sitten jotenkin lujasti ja äänekkäästi hän selitti, että koska me nyt erotaan kotoa, niin eikö tytöt pääsisi mukaan metsästysretkelle, linjaalirattailla. Jonkun aikaa neuvoteltuaan suuret ratkaisivat tämän kysymyksen meidän eduksemme, ja mikä oli vielä parempi, äitikin sanoi tulevansa mukaan.

VI

METSÄSTYSRETKEN VALMISTUKSET

Jälkiruuan aikana käskettiin Jaakko sisälle ja annettiin määräykset linjaalirattaista, metsäkoirista ja ratsuista – kaikkea tätä suurella tarkkuudella, jokaista hevosta nimeltä nimittäen. Volodjan hevonen ontui, jonka tähden isä käski satuloida metsästyshevosen. Tämä sana "metsästyshevonen" sai kummallisen soinnun äidin korvissa: hänestä näytti että metsästyshevosen täytyi olla jotakin metsäpedon kaltaista, että se tietysti pillastuu ja tappaa Volodjan. Ei auttaneet mitkään isän ja Volodjan vakuutukset; suurella urheudella Volodja selitti, ettei pillastuminen tee mitään ja että hän juuri toivookin hevosen pillastuvan. Äiti raukka sanoi moneen kertaan, että nyt hän koko aikana ei tule muuta kuin tuskailemaan.

Päivällinen päättyi; suuret menivät työhuoneeseen kahvia juomaan, mutta me juoksimme puutarhaan harppailemaan hiekkakäytäviä myöten, joille oli pudonnut keltasia lehtiä, ja puhelemaan. Puhuimme ensin siitä, että Volodja lähtee metsästyshevosella; siitä kuinka suuri häpeä oli että Ljubotshka juoksi hitaammin kuin Katinka; siitä että olisi hauska saada nähdä Grishan kahleita j.n.e.: mutta siitä että kohta eroamme kodista, ei sanottu sanaakaan. Puhelumme keskeytyi, kun kuului lähestyvien linjaalirattaiden räminä. Niiden jälkeen ratsastivat metsästäjät koirien kanssa, metsästäjien jälessä tuli kuski Ignat Volodjalle määrätyn hevosen selässä, johdattaen samalla riimusta minun iänikuista kaakkiani. Ensimmäinen me kaikki hyökkäsimme aidan luo, josta saattoi nähdä kaikkia näitä huvittavia asioita, ja sitten ilosta hihkaisten juoksimme melulla ylös pukeutumaan, ja pukeutumaan niin, että olimme niin paljon kuin mahdollista oikeiden metsästäjien näköiset. Tärkeintä oli sitä varten vetää pitkävartiset saappaat housunlahkeiden päälle. Me pukeuduimme vähääkään viipymättä, koettaen mitä pikemmin päästä takasin verannalle ihailemaan koiria, hevosia, ja juttelemaan metsästäjien kanssa.

Oli kuuma päivä. Aamulla ensin näyttäytyi taivaanrannalla valkosia kummallisen muotoisia hattaroita, sitten tuulonen alkoi niitä ajella yhä lähemmäksi ja lähemmäksi, niin että jo toisinaan peittivät auringon. Mutta pilvien liikkumisista ja mustenemisistä huolimatta ei näkynyt olevan sallittu niiden kokoontua ukkoseksi ja siten häiritä meidän viimeistä huviretkemme. Illaksi ne taas alkoivat hajota: toiset vaalenivat, pitenivät ja etenivät taivaanrantaan; toiset noustuaan ihan päämme kohdalle muuttuivat valkoisiksi, läpinäkyviksi; ainoastaan yksi musta suuri pilvi pysähtyi itään. Karl Ivanovitsh aina tiesi mihin päin mikin pilvi suuntautuu, ja hän selitti että tämä pilvi lähtee Maslovkan kylään päin, että sadetta ei tule ja ilma on oleva erinomainen.

Foka vanhuudestaan huolimatta juoksi hyvin ketterästi ja nopeasti alas rappusia, huusi "ajakaa eteen!" ja jalat hajalla tanakasti asettui sisäänkäytävän eteen, semmoisen miehen asennossa, jolle ei tarvitse muistuttaa hänen velvollisuksiensa. Naiset tulivat alas ja jonkun aikaa neuvoteltuaan siitä, kuka millekin puolelle asettuu ja kuka kestäkin pitelee (vaikka minusta ei olisi tarvinnut yhtään pidellä), istuutuivat, avasivat päivänvarjostimensa ja läksivät liikkeelle. Kun linjaalirattaat liikahtivat, niin äiti, osottaen "metsästyshevosta", kysyi vapisevalla äänellä kuskilta:

– Onko tuo hevonen Vladimir Petrovitshille?

Ja kun kuski vastasi myöntävästi, heilahutti hän toivottomasti kättänsä ja kääntyi pois päin. Minä olin kovasti kärsimätön: kiipesin oman hevoseni selkään, katselin sen korvien väliin ja tein pitkin pihaa kaikellaisia kiertoratsastuksia.

– Älkää suvaitko koiria musertaa, sanoi minulle joku metsästäjästä.

– Ole huoletta: en minä ole ensikertalainen, vastasin ylpeästi.

Volodja istui "metsästyshevosen" selkään, ja vaikka oli uskalias, näkyi hän nyt aristelevan, silitteli sitä ja moneen kertaan kyseli:

– Onko se hiljainen?

Hevosen selässä hän näytti hyvin komealta – oli aivan kuin aikaihminen. Hänen kiristetyt reitensä makasivat satulalla niin hyvin että minun kävi oikein kateeksi, erittäinkin siksi, että mikäli voin varjosta päättää itse en näyttänyt lähimainkaan niin komealta.

Vihdoin kuului isän askeleet rappusilta; koirainhoitaja ajoi esiin nälkäiset ajokoirat; metsästäjät vinttikoirineen kutsuivat luokseen kukin omansa ja alkoivat nousta hevosten selkään. Ratsujääkäri johdatti hevosen eteisen eteen; isän kahlekunnan koirat, jotka ennen makasivat kaikenlaisissa kauniissa asennoissa sen ääressä, töytäsivät nyt hänen luoksensa. Hänen jäljessään tuli ilosena Milka, helmillä ommeltu vyö kaulassa, rautasoljen kilahdellessa. Ulos juostessaan se aina ensin tervehti metsäkoiria: toisten kanssa leikitteli, toisille murahteli haisteltuansa, ja muutamilta etsi kirppuja.

Isä nousi hevosen selkään ja me läksimme.

VII

METSÄSTYS

Jahtikoirien johtaja, jota sanottiin Turkaksi, ratsasti kaikkien muiden edellä sinertävällä käyräkuonoisella hevosella, pörröinen karvalakki päässä, tavaton metsästystorvi olan takana ja hirmuinen puukko vyöllä. Tämän miehen synkästä ja tuimasta ulkonäöstä olisi pikemmin luullut hänen olevan matkalla johonkin kamppailuun elämästä ja kuolemasta, eikä metsästysretkellä. Hänen hevosensa kintereillä juoksivat yhteenkahlitut ajokoirat kirjavana, temmeltävänä parvena. Surku tuli nähdä minkä kohtalon alaiseksi joutui se onneton, joka sai päähänsä jäädä muista jällelle. Sen piti suurella voimainponnistuksella voittaa kumppalinsa ja kun se siinä onnistui, niin yksi kaitsijoista, jotka ajoivat takana, aina iski siihen ruoskalla huutaen: "parveen!" Portista ulos päästyämme isä käski metsästäjien ja meidän ajaa pitkin tietä, mutta itse käänsi ruispellolle.

Elonkorjuu oli kuumimmillaan. Silmänkantamaton keltasen hohtava pelto rajottui ainoastaan yhdellä suunnalla sinertävään metsäetäisyyteen, jota silloin kuvailin kaikkein kaukaisimmaksi ja salaperäisimmäksi paikaksi, jonka takana joko maailma loppuu taikka asumattomat seudut alkavat. Koko pelto oli täynnänsä kuhilaita ja ihmisiä. Korkean, sakean rukiin seassa näkyi jo leikatulla saralla siellä täällä leikkaajain köyristyneitä selkiä, siteiden huiskauksia, kun ne nostettiin sitomista varten, näkyi varjopaikassa joku vaimo kätkyen yli kumartuneena ja hajalle viskatuita lyhteitä ruiskukkien peittämällä sangolla. Toisella taholla miehet paitahahasillaan seisoivat tehden elokuormia vankkureihin tai ajaa pölyyttivät pitkin paahteista peltoa. Työnjohtaja, pitkävartisissa saappaissa, nuttu hartioilla, mittatangot kädessä, nähtyään jo kaukaa isän, otti päästään haalistuneen lakkinsa, pyyhki käsiliinalla punatukkaista päätään ja partaa ja huuteli akkaväelle. Pikku rautikko, jolla isä ratsasti, kulki kevyen ketterästi silloin tällöin laskien päänsä rinnalle, venyttäen ohjia ja tuuhealla hännällään huiskien paarmoja ja karpäsiä, jotka ahnaasti sitä söivät. Kaksi vinttikoiraa, hännät kankeassa kiehkurassa ja korkealle jalvoja nostellen sievästi hyppelivät korkeiden sänkikorsien yli, hevosen kintereillä. Milka juoksi edellä ja pää käännettynä isään päin odotteli vehnäspalasta. Väen puhe, hevosten ja kärryjen ratina, peltopyyn iloinen vihellys, hyönteisten surina, jotka liikkumattomissa parvissa seisoivat ilmassa, olkien ja hevosten haju, tuhannet eri värit ja varjot, joita paahtava aurinko levitti vaaleankeltasen laihon yli, metsäisen etäisyyden sinet ja valkean sinertävät pilvet, hämähäkin verkot, joita lenteli ilmassa tai laskeutui maahan sangolle – kaikkea tätä minä näin, kuulin ja tunsin.

Päästyämme Kalinovin metsän luo linjaalirattaat olivatkin jo siellä ja aivan odottamattamme näimme vielä siellä nelipyöräiset työrattaat, joiden keskellä istui ruuantarjooja. Heinien alta näkyi teekyökki, jäätelöpytty ja vielä muita viehättäviä myttyjä ja rasioita. Ei voinut erehtyä: kysymyksessä oli teenjuonti ulkona, jäätelön ja hedelmien syönti. Työrattaat nähtyämme me ilmaisimme meluavaa iloa, sillä saada teetä metsässä, nurmikolla ja yleensä semmoisella paikalla, missä ei vielä kukaan ollut koskaan teetä juonut, se oli pidettävä suurena nautintona.

Turkka ratsasti metsikön rinteelle, pysäytti hevosensa, kuunteli tarkkaavasti isän erikoisia määräyksiä siitä miten kierros oli tehtävä ja missä kohden tuleminen ulos (vaikka eihän se Turkka koskaan noudattanut näitä määräyksiä, vaan menetteli sitten aina omin päinsä), päästi koirat valloilleen, kiirehtimättä satoi ketjut satulaan, nousi hevosen selkään ja vihellellä hävisi nuoren koivikon taa. Valloilleen päästetyt ajokoirat ilmasivat ilonsa ensiksi häntäin liikkeellä, sitten ne pudistivat itseänsä, suoriusivat ja vasta sitten, hiljalleen ravailen, nuuskien maata ja häntiänsä heilutellen, juoksivat eri suunnille.

– Onko sinulla nenäliina, kysyi isä.

Minä otin taskustani nenäliinan ja näytin hänelle.

– Sido tuo harmaa koira nenäliinallasi...

– Giraninko? sanoin minä asiantuntijan tavalla.

– Niin: ala sitten laputtaa pitkin tietä. Kun tulee eteen aho, niin pysähdy ja katso eteesi, äläkä tule luokseni ilman jänistä!

Minä tein niinkuin isä oli käskenyt ja aloin kiireimmän kautta juosta määräpaikalle. Isä nauroi ja huusi minun jälkeeni:

– Joudu, joudu, muuton myöhästy.

Giran vähä väliä pysähtyi, nosti korviansa, ja kuulosteli metsästäjään huutoja. Kun ei minulla ollut voimia saada sitä liikkeelle, niin huusin: "tuu! atuu!" Silloin Giran riuhtoi eteenpäin niin vimmatusti, että tuskin saatoin sitä kiinni pidellä, ja monta kertaa lankesin ennen kuin pääsin perille. Valitsin korkean tammen juurella varjoisan ja tasasen paikan, pistin pitkäkseni ruohikolle, istutin Giranin viereeni ja aloin odotella. Niinkuin aina tällaisissa tapauksissa, niin nytkin minun mielikuvitukseni meni kauas todellisuuden edelle: minä kuvailin väijyvänä jo kolmatta jänistä, vaikka metsässä nyt vasta rupesi käymään ensimmäisen ajokoiran haukunta. Turkan ääni kuului jo äänekkäämpänä ja iloisempana metsässä; nyt alkaa ajokoira jo vingahdella ja sen haukunta kuuluu yhä useammin: nyt siihen jo yhtyy toinen, bassoääninen haukunta, sitten kolmas, neljäs... Haukunta joskus vaikenä, toisen kerran taas haukkuivat kaikki yhtäaikaa. Äänet yhä kovenivat ja kävivät vihdoon yhtämittäisiksi, kunnes muuttuivat yhdeksi ainoaksi vonkuvaksi ulinaksi. Metsikkö oli kaikuvainen ja ajokoirat eivät ääntä säästäneet.

Tätä kuullessani minä jähmetyin paikoilleni. Tuijottaen metsäaukkoon minä järjettömästi hymyilin, hiki vuoti minusta virtana, ja vaikka pisarat menivät kutkuttaen pitkin leukaani, en minä niitä pyyhkinyt pois. Minusta näytti, että tämän tärkeämpää hetkeä ei elämässä voi olla. Tämä jännityksen tila oli kuitenkin liian luonnoton kestääkseen aivan kauan. Ajokoirat haukkuivat joskus ihan metsän aukeaman luona, joskus taas etenemistään etenivät, jänistä ei näkynyt. Minä aloin katsella puolelta toiselle. Aivan sama oli Giranin laita: alussa se yritti vingahdellen riuhtaista itseänsä irti, mutta sitten laittautui makuulle minun viereeni, pani kuononsa polvilleni ja rauhoittui.

Tammen paljastuneiden juurien luona, missä istuin, pitkin harmaata kuivaa maata, kuivien tammenlehtien, terhojen, puolimädänneiden varpujen, kellertävän viheriän sammaleen ja siellä täällä esiin pistävien hienojen ruohonpäiden välissä kiehui kiehumalla muurahaisia. Ne kiirehtivät toinen toisensa jälestä omatekoisilla pikku poluillansa: toiset kuormia kantaen toiset ilman. Minä otin käteeni terhon ja panin sen poikkiteloin polulle. Merkittävästi halveksien vaaraa ne kohta alkoivat kiivetä sen alitse ja ylitse; toiset taas erittäinkin ne, joilla oli kuormat kannettavana, joutuivat kokonaan tolaltaan eivätkä tienneet mitä tehdä: pysähtyivät, hakivat muuta pääsyä, tai peräytyivät tai terhoa myöten pyrkivät minun kädelleni, varmaankin aikeen päästä hihan sisään. Näistä mieltä kiinnostavista tarkastuksista kääntyi huomioni keltasiipiseen perhoseen, joka erittäin viehättävästi lenteli edessäni. Heti kun siihen katsahdin, se lensi pari askelta luotani, räpytteli siipiään puolikuihtuneen valkoisen metsäapilaan yläpuolella ja istui sen päälle. En tiedä päiväkö sitä lämmitti vai imikö se tuosta yksinäisestä metsän ruohosta jotain nestettä, – näkyi vaan, että sen oli siinä perin hyvä olla. Tuon tuostakin se levitteli siipiänsä ja likistyi kukkaa vastaan, vihdoin meni kokonaan niinkuin tainnuksiin. Minä panin pääni molempia käsiä vastaan ja katselin sitä hyvilläni.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.